

УДК 69.003:332.834

РОЗРОБКА КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ ВИКОРИСТАННЯ ПОКАЗНИКІВ РЕСУРСНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ**Божанова В.Ю., д.е.н.
Левченко Т.О.**

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, м. Дніпропетровськ

В роботі була поставлена мета розробити комплексний підхід використання показників ресурсних можливостей для будівельних підприємств України. Розкрито особливості адаптаційних процесів будівельних підприємств при нестабільному розвитку економіки. Визначений стійкий розвиток будівельного бізнесу на теперішній час. Проаналізована система оціночних показників при визначенні рівня ресурсного потенціалу підприємницької структури. Проведений аналіз факторів, визначають величину ресурсного потенціалу динамічної стійкості підприємницьких структур будівельної сфери в сучасних умовах. Розглянуто ситуаційний підхід в управлінні підприємствами та використання показників ресурсного потенціалу на будівельних підприємствах в зоні, що постраждала від проведення антитерористичної операції на сході України для відновлення їх ресурсного потенціалу. Розроблено адаптивні підходи для забезпечення відтворення ресурсного потенціалу з метою підвищення стійкості підприємницької структури будівельного підприємства. Запропоновано комплексний підхід використання показників ресурсних можливостей для будівельного підприємства.

Ключові слова: глобалізація, конкурентоспроможність, будівельне підприємство, ефективність діяльності, рентабельність, ресурсний потенціал, ресурсні можливості.

UDC 69.003:332.834

THE DEVELOPMENT OF A HOLISTIC APPROACH TO USING INDICATORS OF RESOURCE CAPACITY FOR CONSTRUCTION COMPANIES OF UKRAINE**Bozhanova V., Dr. of Econ.Sc.
Levchenko T***Prydniprovs'ka State Academy of Civil Engineering and Architecture*

The purpose of the scientific article was to develop a holistic approach to using indicators of resource capacity for construction companies in Ukraine. The peculiarities of adaptation processes of construction companies in the conditions of unstable economic development have been revealed. Sustainable development of construction business at the present time has been identified. The system of

performance indicators when determining the level of resource capacity of business structure has been analyzed. There have been analyzed the factors that determine the value of resource capacity of dynamic stability of businesses structure of construction sector in the current conditions. Situational approach to managing the enterprises and using indicators of resource capacity of construction enterprises in zone, which was affected by the antiterrorist operation in eastern Ukraine, to restore their resource capacity has been considered. Adaptive approaches to ensuring reproductions of resource capacity for improving the sustainability of business structure of a construction company have been developed. A holistic approach to using indicators of resource capacity for construction companies has been proposed.

Keywords: globalization, competitiveness, construction companies, the effectiveness of profitability, resource capacity.

Актуальність проблеми. Сучасна глобальна економіка відрізняється збільшенням ступеня нестабільності параметрів зовнішнього середовища і схильна до циклічних коливань різного характеру. Невипадково цільові напрямки підприємницьких структур все більшою мірою спрямовані на забезпечення довгострокової стійкості, а не тільки на максимізацію прибутку. У цих умовах ключовим фактором розвитку стає здатність підприємницької структури впливати на зовнішнє оточення бізнесу для досягнення своїх цілей за допомогою відповідних адаптаційних механізмів. Дана дія може розглядатися через призму зняття ресурсних обмежень, що перешкоджають взаємодії економічного суб'єкта з навколишнім середовищем. Перетворюючись в діючі фактори виробництва, ресурси, щоб забезпечити досягнення стійкості підприємницької структури, набувають нової якості, стаючи джерелами її конкурентної переваги. Сталий розвиток будівельного бізнесу в даній ситуації визначається не тільки результатом раціонального управління і наявних у нього ресурсних можливостей, але і здатністю підприємницької структури проводити цілеспрямовану діяльність по виробництву і відтворенню компетенцій організації, які не можуть бути придбані в готовому вигляді на ринку. Саме від цього залежить те, наскільки стійко в динаміці буде розвиватися будівельний бізнес в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Отже, життєздатність підприємницької структури будівельного підприємства у все більшій мірі обумовлена не тільки фактичною наявністю відповідного ресурсного потенціалу, а й

умінням виробляти і розширено відтворювати унікальні ресурси, відсутні в системі ринкового обороту, що в комплексі формує ресурсний потенціал стійкості бізнесу. Одним з найважливіших факторів забезпечення сталого функціонування сучасного будівельного бізнесу є синергетичний ефект від комплексного використання ресурсів, якими він володіє. При цьому даний ефект є джерелом особливої продуктивності, досягнення якої забезпечується додатком ключових компетенцій організації, що представляють собою сукупність колективних знань, умінь і навичок, спрямованих на досягнення синергетичного ефекту від вмілого управління сукупністю елементів ресурсного потенціалу з метою підвищення стійкості підприємницької структури будівельного підприємства. У зв'язку з цим необхідність розробки адаптивних підходів до забезпечення відтворення ресурсного потенціалу стійкості, враховують динаміку не тільки внутрішньої, але і зовнішньої середовища підприємницьких структур визначає важливість і актуальність обраної теми наукового дослідження.

Аналіз останніх наукових досліджень. В 1991 році вступив в силу закон України «Про інвестиційну діяльність» [1], багато нормативних актів регулюють інвестування сфери житлового будівництва. В свою чергу будівельні організації на власне розуміння формують свої стратегії розвитку під впливом факторів ринкового середовища. Але в Україні на практиці склались такі умови, що на теперішній час інвестиційна діяльність в будівництві стримується безліччю факторів впливу. Дослідженню питань глобалізації, нестійкості зовнішнього середовища як закономірності розвитку системи економічних відносин присвячені наукові роботи відомих економістів провідних університетів Європи та США: Д. Гольдблатта, Р. Камерона, Е. Макгрю, Дж. Сороса, Дж. Стиглиця, К. Фрімена, Р. Харрода, Д. Хелда, Й. Шумпетера [6, 8, 11-15], а також вітчизняних вчених: П.Т. Бубенко, В.П. Решетило [4, 7] та ін. Особливості управління ресурсним потенціалом підприємницьких структур, що функціонують в будівельній сфері, розглядаються в закордонних та вітчизняних роботах Д. Аакера, В.Ф. Залунина, Л.М. Спенсера, С.М. Спенсера, Д. Г. Сірмона [5, 9, 10]. Разом з тим, незважаючи на велику увагу, яку приділяють різним аспектам проблематики, пов'язаної з оцінкою та управлінням ресурсним потенціалом будівельного підприємства, на перший погляд є недостатнє

висвітлення питань змісту економічного механізму формування ресурсного потенціалу динамічної стійкості будівельного бізнесу в умовах нестабільного зовнішнього середовища. В наслідок цього, доцільно було б виявити фактори впливу глобалізації на динаміку ресурсних можливостей будівельного бізнесу в Україні. Виходячи з цього, в даній науковій роботі поставлена наступна ціль.

Мета роботи: розробити комплексний підхід використання показників ресурсних можливостей для будівельних підприємств України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи потенціал стійкості як здатність ресурсів давати певні результати і забезпечувати функціонування бізнес-системи в умовах нестабільного зовнішнього середовища, слід враховувати всі фактори, які визначають таку здатність. Для цього необхідно мати як характеристики ресурсів всіх видів, так і їх результуючі параметри, що впливають на ступінь стійкості підприємницької структури, знати спосіб їх формування, використання і організації управління ними. З позиції характеристики ресурсного потенціалу будівельної організації як здатності виконувати передбачений технологічний процес і генерувати необхідні результати, поділяє всю сукупність ресурсів підприємницької структури на три групи: матеріально-технічна база (довгострокові ресурси, зумовлені сутністю технологічного процесу), оборотні активи (активи, що забезпечують виконання технологічного процесу) і трудові ресурси. В сучасних умовах виділяють кілька основних підходів до оцінки ресурсного потенціалу будівельного підприємства, що базуються на використанні методу інтегрування однорозмірних величин, методу багатовимірних порівнянь або методу регресійних залежностей. Можливий наступний алгоритм проведення якісної оцінки ресурсного потенціалу, який характеризує наявність елемента потенціалу (його склад, структуру, динаміку), а також ефективність процесу управління в рамках конкретного елемента управління [2]:

1. Визначення складу експертів і на основі результатів їх анкетування - складу і структури ресурсного потенціалу.

2. Прогнозування показників, що характеризують елементи потенціалу підприємства з використанням екстраполяційних методів і методів експертних оцінок.

3. Розробка критеріїв оцінки складу, структури потенціалу та динаміки потенціалу.
4. Наділення вагою об'єкта оцінки на основі результатів анкетування експертів.
5. Множення отриманих оцінок по кожному елементу потенціалу на вагу оцінки та підсумовування результатів.
6. Розробка критеріїв оцінки елементів управління по кожному елементу потенціалу.
7. Наділення вагою елемента управління.
8. Множення отриманих оцінок по кожному елементу потенціалу на вагу оцінки та підсумовування результатів.
9. Визначення ваги якісної оцінки елементів потенціалу і ефективності управління елементами.
10. Комплексна оцінка кожного елемента потенціалу.
11. Визначення ваги кожного елемента потенціалу.
12. Підсумкова якісна оцінка потенціалу.
13. Інтерпретація отриманого результату, виявлення проблемних аспектів в управлінні потенціалом і розробка заходів, спрямованих на вирішення проблем.

В таблиці 1 наведена система оціночних показників при визначенні рівня ресурсного потенціалу підприємницької структури.

Таблиця 1 - Система оціночних показників при визначенні рівня ресурсного потенціалу підприємницької структури

Група показників	Показники оцінки виробничої складової	Показники оцінки матеріальної складової	Показники оцінки кадрової складової
Аналіз руху елементів ресурсного потенціалу	Коефіцієнти: оновлення основних фондів (ОФ), приросту (ОФ), вибуття (ОФ).	Коефіцієнти нерівномірності поставок матеріалів та варіації.	Коефіцієнти: вибуття, плинності кадрів; коефіцієнт сталості кадрів.
Поточний стан елементів ресурсного потенціалу	Коефіцієнт зносу ОФ; коефіцієнт придатності ОФ; коефіцієнти використання парку готівкового, встановленого, зданого в експлуатацію обладнання.	Коефіцієнт забезпеченості матеріальними ресурсами (фактичний, плановий)	Середньорічний обсяг послуг, наданих одним працюючим; показники балансу робочого часу.
Ефективність використання елементів ресурсного потенціалу	Фондовіддача; Фондомісткість; рентабельність ОФ; показник інтегральної навантаження.	Питома вага матеріальних витрат в собівартості послуг; коефіцієнт використання матеріалів.	Зміна середнього заробітку працюючих за період; зміна середньорічного обсягу послуг; непродуктивні витрати робочого часу; економія (перевитрата) фонду заробітної плати

Авторська розробка

Оцінка використання ресурсного потенціалу підприємства дозволяє виявити резерви в його виробничо-господарської діяльності. В основу такої оцінки покладено відтворювальний підхід до використання потенціалу підприємства, що передбачає аналіз його ресурсного, витратного і результатних станів. Все це дозволяє отримати інформацію про підсумки господарської діяльності підприємства, виявити резерви, оцінити загальну перспективу підвищення ефективності функціонування підприємницької структури.

Таблиця 2 - Для оцінки кожного окремого елемента ресурсного потенціалу і його властивостей може бути використана шкала Харрінгтона

Оцінка	Якісна характеристика оцінки
1,00	Максимальний рівень
1,00 – 0,80	Показник, що перевершує оптимальний рівень
0,80 – 0,63	Оптимальний комерційний рівень
0,63 – 0,40	Відносний прийнятий рівень
0,40 – 0,30	Межу з неприйнятним рівень
0,30 – 0,10	Неприйнятний рівень
0	Повністю неприйнятний рівень

Джерело: [2]

Використовувати методику, яка дозволяє зробити оцінку ресурсного потенціалу через сукупність таких характеристик як реальні можливості, обсяг ресурсів і резервів. Дана методика включає наступні етапи [10]:

1. Оцінка сукупного впливу чинників, що відбивають рівень ресурсного потенціалу:

$$Q_i = \sum a_i * q_{ij} \quad , \text{де:} \quad (1)$$

a_i - коефіцієнт значимості i -ої групи показників, q_{ij} - відношення числа найкращих значень показників i -ої групи в j -му році до загального числа показників в i -ої групи в j -му році.

2. Розрахунок комплексного показника використання ресурсного потенціалу за формулою:

$$K_i = \sum b_k * r_{kj} \quad \text{де:} \quad (2)$$

b_k - коефіцієнт значимості i -го показника, r_{kj} - відношення значення i -го показника j -го року до найкращого значення i -го показника за ряд років.

3. Оцінка сукупного ресурсного потенціалу підприємницької структури за формулою:

$$СП = Q_i + K_j \quad , \text{де:} \quad (3)$$

СП – сукупний потенціал, Q_i – сукупний вплив факторів, що відображають рівень ресурсного потенціалу бізнесу, K_j – комплексний показник використання ресурсного потенціалу.

Проведений аналіз факторів, визначають величину ресурсного потенціалу динамічної стійкості підприємницьких структур будівельної сфери в сучасних умовах, дозволяє зробити висновки про наявність різноспрямованих тенденцій, що впливають на стан ресурсного потенціалу. Дані тенденції зумовлюють об'єктивну необхідність врахування параметрів зовнішнього середовища, а також здатності підприємства адаптуватися до них, при оцінці ресурсного потенціалу динамічної стійкості в якості її іманентного елемента, що представляється можливим при використанні такого інструменту як матриця ресурсного потенціалу динамічної стійкості підприємства. В процесі реалізації ключової компетенції з управління ресурсним потенціалом динамічної стійкості в рамках забезпечення ефективності його відтворення вкрай важливо враховувати такі властивості ресурсів як взаємозамінність і взаємодоповнюваність, які припускають, що зменшення в системі одного ресурсу може бути компенсовано в певних пропорціях іншим ресурсом, що не завжди представляється можливим в організаційних рамках відокремленої підприємницької структури. Оскільки величина ресурсного потенціалу підприємницької структури безпосередньо пов'язана з усіма видами наявних ресурсів, розширення певного виду ресурсів у взаємозв'язку з іншими є засобом реалізації цілей її діяльності. Однак найчастіше це неможливо без зменшення споживання інших видів ресурсів. При цьому часто підприємницькі структури не мають впливу на весь комплекс ресурсів і ключових компетенцій по їх реалізації для забезпечення своєї стійкості. Тому все частіше в сучасних умовах загострення зовнішньої нестабільності з'являється необхідність об'єднання ресурсних потенціалів декількох бізнес-структур з метою забезпечення динамічної стійкості всіх учасників даного альянсу. Альянс підприємницьких структур на основі коопераційних взаємодій між ними є ефективним способом адаптації до умов зовнішнього середовища, забезпечення успішного просування продукції, збільшення обсягів продажів і т.д., а, отже, і сприяє підвищенню стратегічного потенціалу підприємницьких структур. При цьому один з учасників альянсу бере на себе здійснення конкретних

функцій у рамках реалізації тієї ключової компетенції з управління ресурсами, яка в найкращій мірі забезпечена наявними у нього ресурсним потенціалом.

В теперішній час надто актуальна тема реконструкції будівельного комплексу в зоні, що постраждала від проведення антитерористичної операції (АТО). Авторами запропоновано комплексний підхід використання показників ресурсних можливостей для будівельного підприємства (таблиця 3).

Висновки. В результаті можна відзначити наступне. В умовах сучасної економіки циклічність її розвитку накладається на нестійкість суспільно-політичної та інституційного середовища, від яких вона сама є похідною. Внаслідок зовнішнє середовище функціонування підприємницької структури відрізняється не просто циклічністю, а динамічної нестійкістю.

Таблиця 3 - Показники, що рекомендуються до застосування при приватному, універсальному або ситуаційному підходах

Вид ресурсного потенціалу	Ресурси, які складають основу ресурсного потенціалу	Показники
Фінансово – майновий потенціал	Матеріальні, нематеріальні фінансові інвестиції	1. Коефіцієнт поточної ліквідності. 2. Коефіцієнт платоспроможності. 3. Стан і склад активів. 4. Оборотність власного капіталу. 5. Рентабельність капіталу.
Інформаційно – маркетинговий потенціал	Матеріальні, нематеріальні, фінансові інвестиції, час	Коефіцієнт ефективності реклами і засобів стимулювання збуту. Коефіцієнт використання номерного фонду. Рентабельність продажів. Коефіцієнт ефективності цінової політики. Співвідношення «ціна – якість».
Організаційно – підприємницький потенціал	Матеріальні, нематеріальні, фінансові, трудові інвестиції	Економічна ефективність управлінської діяльності. Частка витрат на управління в загальній сумі витрат. Частка управлінців в загальній чисельності. Співвідношення лінійного і функціонального персоналу.

Авторська розробка

У зв'язку з цим ідея максимізації прибутку як цільової установки підприємницьких структур трансформується в ідею динамічної або стійкого прибутку, що, в свою чергу, вносить зміни в систему обмежень підприємницької діяльності, а значить, і в зміст критерію оцінки ефективності використання ресурсів підприємницької структурою, пред'являючи нові вимоги до побудови організаційних механізмів виробництва. Сталий розвиток бізнесу обумовлено наявністю у підприємницької структури відповідного потенціалу, що включає в себе

як матеріальні, так і в усі більшою мірою нематеріальні складові. Зазначені обставини актуалізують проблему формування та використання ресурсного потенціалу динамічної стійкості бізнесу, що дозволяє нівелювати негативні впливи зовнішнього середовища і забезпечити рівномірний ресурсне забезпечення діяльності підприємницької структури як в умовах сприятливої економічної кон'юнктури, так і при прояві кризових тенденцій. Розроблено комплексний підхід використання показників ресурсних можливостей для будівельних підприємств України. У ситуації, коли будівельні підприємства часто не мають в повною мірою всім комплексом ресурсів для забезпечення прибутковості і стійкості свого функціонування, з'являється необхідність інтеграційної взаємодії між ними, що є ефективним способом адаптації до умов зовнішнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України про інвестиційну діяльність: Від 18 вересня 1991р., №1560-ХІІ / Україна. Закон // Відомості Верховної Ради. – 1991. - № 47. - стор. 1351 – 1359.
2. Аакер Д. Стратегическое рыночное управление / Пер. с англ. Под ред Ю.Н. Каптуревского. – СПб.: Питер, 2002. – 544 с.
3. Божанова В.Ю. Підвищення інвестиційної привабливості житлового будівництва: теорія, методологія, практика / В.Ю. Божанова // - Київ: ДКС Центр, 2011. - 274 с.
4. Бубенко П.Т. Региональные аспекты инновационного развития / П.Т. Бубенко// Харьков: НТУ «ХПИ», 2002. – 316 с.
5. Залунин В.Ф. Стратегия и тактика строительной фирмы в условиях рынка/ В.Ф. Залунин // Днепропетровск: Придніпровський науковий вісник, 1998.- 240с.
6. Камерон Р. Краткая экономическая история мира: От палеолита до наших дней/ Р. Камерон // Пер. с англ. — М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЕН), 2001. — 544 с.
7. Решетило В.П. Экономическая синергетика институциональных изменений / В.П. Решетило // Харьков: Прометей-Пресс, 2006. - 288 с.
8. Сорос Дж. О глобализации /Дж.Сорос // New York & London: Public Affairs, 2002.
9. Сірмон Д. Г. Управління ресурсів в умовах конкурентного суперництва: ефекти пакетування ресурсів і розгортання / Д. Г. Сірмон, М.А. Хітт //Академія управління Journal. - 2008. - Vol. 5. -. С. 919-935.
10. Спенсер Л. М. Компетентність в роботі: Моделі для чудової продуктивності / Л.М. Спенсер, С.М. Спенсер. - Нью-Йорк: Wiley, 1993. - 372 с.

11. Стиглиц Дж. Глобализация: тревожные тенденции / Дж. Стиглиц // Пер. с англ. Г. Г. Пирогова. М.: Национальный общественно-научный фонд, 2003. - 304 с.
12. Хелд Д. Глобальные трансформации / Д. Хелд, Э. Макгрю, Д. Гольдблатт // М.: «Праксис», 2004. - 600 с.
13. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й.А. Шумпетер // М: Эксмо, 2007.
14. Harrod R.F. Towards a Dynamic Economics. Some Recent Developments of Economic Theory and Their Application to Policy / R.F. Harrod // 1956.
15. Freeman C. Technological Infrastructure and International Competitiveness / C. Freeman // Industrial and Corporate Change, 2004, № 13 (3). С.541 - 569.